

lishment are experimentally tested. In the article the efficiency of the developed model in the conditions of poslediplomnogo education is experimentally confirmed.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2011

УДК: 378.046.4

*Сіренко С.М,
м. Харків, Україна*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми Перехід до гуманістичної парадигми, в основу якої покладено пріоритети загальнолюдських цінностей, передбачає зміну підходів до організації виховної діяльності, а саме: організацію педагогічної взаємодії з дітьми на основі принципу партнерства, залучення вихованців до процесів творення шкільної політики, реалізацію діяльнісних форм виховання, що стимулюють дитину до самоактуалізації, саморозвитку та самореалізації.

Сучасні підходи висувають високі вимоги до класного керівника, зокрема такі як: впровадження інновацій, володіння діалоговою педагогікою та мистецтвом комунікабельності, готовність до постійного оновлення знань.

Це потребує якісно нового рівня підготовки класного керівника, який би відповідав міжнародним стандартам.

У зв'язку з цим значно зростає роль системи підготовки класних керівників в умовах післядипломної освіти, що відбувається у міжкурсовий період (науково-методична робота на шкільному, районному та обласному рівнях) та під час курсового підвищення кваліфікації.

Аналіз досліджень і публікацій показав, що науковцями проведено низку досліджень з проблем підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності, до класного керівництва. Так, зміст та сутність проблеми підготовки вчителів до класного керівництва в системі підвищення кваліфікації розкрито в наукових дослідженнях О.І.Антіпової (вивчення ефективності роботи класного керівника), С.М. Полгородника (наукова організація праці та управління діяльністю класного керівника), С.М. Косової (діяльність методичного об'єднання класних керівників з удосконалення виховної роботи), М.Ю. Красовицького (організація методичної роботи з класними керівниками на діагностичній основі), С.С. Фіранера (курсове підвищення кваліфікації класного керівника),

Є.М. Бачинської (організаційно-методичні засади підготовки вчителів до класного керівництва в системі підвищення кваліфікації), О.А. Дубасенюк (теоретичні і методичні основи виховної діяльності) [1,5, 8].

Основні вимоги до знань і вмінь класного керівника, проблеми його професійної та психолого-педагогічної компетентності, особливості виховної діяльності класного керівника та педагогічне управління сучасним виховним процесом розглядали С.М. Бреус, В.О. Сластьонін, Л.Ф. Спірін, Г.С. Сухобська, О.І. Оржеховська, Н.Є. Щуркова, Л.Л. Кацинська, О.І. Антіпова, Г.І. Сорока, Л.І. Маленкова та інші [6, 10, 11, 15, 17].

У дослідженнях І. Д. Беха, О. С. Газмана, В.О. Киричука розкрито зміст та організацію виховної діяльності в контексті гуманістичної парадигми освіти [2, 4, 7].

Творцями самобутніх, глибоко змістовних систем виховної роботи, в яких не остання роль відводилася діяльності педагога-вихователя, класного керівника, були видатні педагоги А. С. Макаренко та В. О. Сухомлинський [9, 16].

Разом з тим, дослідженнями встановлено, що на сьогодні у закладах освіти працюють 80% учителів, які закінчили педагогічні інститути до 90-х років ХХ століття (у межах соціоцентричної парадигми освіти). Отримані ними знання, сформовані вміння, накопичений досвід роботи є недостатнім для розв'язання сучасних проблем виховання підростаючого покоління.

Проаналізувавши досвід підготовки класних керівників, ознайомившись з основними вимогами до знань та вмінь класних керівників в різні історичні періоди, ми прийшли до висновку, що однією із основних причин недостатнього рівня психолого-педагогічної компетентності педагогів є недосконала система їх підготовки до виконання обов'язків класного керівника.

Так, в педагогічних вищих навчальних закладах не готують класних керівників, не передбачаються курси підвищення кваліфікації для класних керівників і обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти, а проблеми організації виховної роботи розглядаються на курсах підвищення кваліфікації для всіх категорій педагогічних працівників в обсязі 2-4-х годин.

На часі переосмислення та пошук нових підходів до організації методичної роботи з класними керівниками, впровадження сучасних моделей та ефективних технологій підготовки класного керівника.

Проте такі питання, як модернізація змісту, створення нової моделі підготовки класних керівників в умовах післядипломної освіти на сучасному ета-

пі розвитку української держави, не знайшли детального висвітлення. Усе це пояснює актуальність представленого дослідження.

Метою даної статті є теоретичне обґрунтування ефективності використання інноваційних форм підготовки класних керівників в системі післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу

В структурі КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» науково-методичний супровід діяльності класних керівників здійснює Центр громадянського виховання, головним завданням якого є підвищення професійної компетентності педагога-вихователя, набуття ним ґрунтовних науково-методичних знань про управління процесом формування особистості та колективу. Сьогодні акценти в науково-методичній роботі з класними керівниками переносяться на механізми оволодіння новими виховними технологіями, створення перспективних моделей виховних систем, залучення до осмислення ефективного педагогічного досвіду і набуття власного в широкій і різноманітній практиці.

На нашу думку, ефективним засобом підвищення професійної компетентності класних керівників є система науково-методичної роботи в умовах безперервної освіти, структура якої представлена на рисунку 1.

Рисунок 1 – Структура науково-методичної роботи з класними керівниками в умовах КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».

Методична робота з педагогами-вихователями Харківської області спрямована на реалізацію науково-методичної проблеми «Розвиток мережної взаємодії педагогів як основи створення ефективного виховного простору». Мережна взаємодія педагогів передбачає очне спілкування (інтерактивне спілкування педагогів в освітній мережі під час проведення різноманітних методичних заходів) та спілкування в on-line режимі (спілкування у віртуальній освітянській мережі Інтернет).

Основними формами науково-методичної роботи з класними керівниками у міжкурсовий період є: залучення до участі в роботі обласних секційних засідань, тематичних семінарів, спецкурсів-тренінгів, тимчасових творчих колективів, виставки-ярмарки педагогічних ідей тощо.

Впроваджуються інноваційні форми методичної роботи, а саме: Інтернет-конференції, Інтернет-семінари, індивідуальні консультації у режимі ЧАТу, спілкування з педагогами області на гілці форуму «Актуальні питання роботи класного керівника».

На порталі академії створено сайт «Виховна робота», на якому постійно оновлюється інформація про діяльність класного керівника та організацію виховної роботи з учнями.

Пріоритетним напрямком роботи Центру громадянського виховання стало здійснення науково-методичного супроводу діяльності класних керівників щодо впровадження програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів ЗНЗ України», яка є змістовою основою громадянського виховання.

Результатом творчої співпраці педагогічних колективів ЗНЗ області, методистів лабораторії та науковців Інституту проблем виховання АПН України стало створення посібника «Упровадження програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів у загальноосвітніх навчальних закладах», за яким працюють всі загальноосвітні навчальні заклади області [14].

З метою ефективного впровадження програми «Основні орієнтири виховання учнів...» нами проведено низку науково-методичних та організаційних заходів, спрямованих на:

- ознайомлення заступників директорів і класних керівників з концептуальними засадами та принципами програми;
- формування психологічної та професійної готовності класних керівників до впровадження сучасних підходів до організації виховної діяльності у світлі вимог програми;
- розробку алгоритму створення виховних форм діяльності, моделей

планування виховного процесу у світлі вимог програми;

- ознайомлення з нормативними документами, що регламентують упровадження програми у практику роботи загальноосвітніх навчальних закладів;
- популяризацію досвіду роботи загальноосвітніх навчальних закладів, які брали участь у створенні та розробці виховних форм діяльності;
- інформаційно-методичне забезпечення процесу упровадження програми.

З метою забезпечення ефективної реалізації програми нами здійснено такі кроки:

- проведено семінар для спеціалістів Р(М)В(У) освіти та методистів Р(М)МК, які супроводжують виховну роботу на тему «Проектування моделей виховних систем у контексті педагогіки і психології життєтворчості», на якому визначено шляхи впровадження програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» у загальноосвітніх навчальних закладах області;

- створено при районних (міських) методичних кабінетах творчі групи з розробки форм виховної діяльності, до складу яких ввійшли методисти з виховної роботи, директори шкіл, заступники директорів з виховної роботи, педагоги - організатори, керівники Р(М)МО, лідери учнівського самоврядування та батьківська громадськість;

- проведено під час методичних виїздів (ДАРів) семінари «Особливості проектування моделей виховних систем у контексті педагогіки і психології життєтворчості», «Системний підхід до організації виховної діяльності»;

- розроблено рекомендації щодо організації та планування виховної діяльності відповідно до програми «Основні орієнтири виховання учнів ЗНЗ України»;

- створено ТТК кураторів Р(М)МО класних керівників за темою «Комплексно-цільовий підхід в організації діяльності Р(М)МО як умова неперервного зростання професійної компетентності класного керівника»;

- розроблено 18-годинний спецкурс-тренінг «Методичні аспекти організації виховної діяльності у світлі концептуальних засад програми «Основні орієнтири виховання учнів ЗНЗ України».

З метою підвищення психолого-педагогічної компетентності класних керівників проведено вище зазначений спецкурс-тренінг, заняттями якого було охоплено 825 педагогів із 23 районів області та м. Харкова.

Спецкурс-тренінг передбачає вирішення таких завдань: набуття і систематизація педагогами ґрунтовних знань про планування, як один із етапів управління процесом формування особистості; сприяння глибокому усвідомленню змісту, структури сучасного виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу; моделювання та проектування виховної діяльності з формування ціннісного ставлення особистості до соціального та природного довкілля та самої себе; формування професійної компетентності педагогів, усвідомленої потреби у безперервному педагогічному самовдосконаленні.

Заняття спецкурсу-тренінгу передбачають використання інтерактивних форм навчання, залучення класних керівників до взаємодії, формування вмінь критично мислити, творчо підходити до організації виховної діяльності. [12, 13].

На всіх етапах проведення занять спецкурсу-тренінгу нами використовувалися різноманітні інтерактивні техніки.

Початок заняття дуже важливий етап, під час якого тренеру необхідно створити позитивний мікроклімат, познайомитися з учасниками, налаштувати їх на ефективну діяльність. Доцільним у цьому випадку стало використання різноманітних вправ, наприклад вправи «Знайомство», під час якої учасники групи відповідають на питання: Хто ми? Наше життєве кредо? Що ми очікуємо від зустрічі? Що для нас буде найкращим результатом роботи?

На цьому етапі нами також використовується вправа «Мій портрет у променях сонця», мета якої сприяти знайомству учасників, формуванню позитивної самооцінки особистості.

Важливим елементом тренінгу є об'єднання у групи та вироблення правил роботи. На цьому етапі ми використовуємо тест «Як навчитися самому і навчити інших діяти разом», який сприяє до спільної діяльності, так як групова діяльність може сприяти більш ефективному досягненню мети.

Визначення очікувань учасників тренінгу є необхідним для мотивації слухачів, виявлення налаштованості на спільну діяльність, ефективного спілкування, сподівань кожного учасника. В цьому випадку використовуємо вправу «Зернятка», мета якої сформулювати та виявити очікування учасників від заняття, що проводиться.

Для виявлення рівня поінформованості класних керівників щодо проблеми заняття використовуємо такі вправи, як «Педагогічна естафета», «Мозковий штурм», «Асоціативний ряд».

Вирішуємо проблеми заняття з використанням технології «Метаплан», дискусії, рольової гри тощо. Обов'язково використовуємо роботу в групах зі створення проєктів: «Життєдіяльність класного колективу», «Моделювання виховної системи класу» з презентацією розроблених проєктів.

В кінці заняття проводимо рефлексію, використовуючи вправу «Збираємо врожай», мета якої провести загальну оцінку тренінгу. Тренер пропонує кожному учаснику визначити чи проросло «зернятку», якщо «так», то наскільки багатий урожай отримали учасники, тобто наскільки справдилися очікування.

Ефективною для проведення рефлексії є вправа «Валіза - кошик - м'ясорубка». Тренер пропонує кожному з учасників висловити свої враження від тренінгу на стікерах та наклеїти на великі аркуші паперу. На аркуші із зображенням «валізи» позначити той найважливіший момент, який кожен виніс із тренінгу, бажає забрати з собою і використати в своїй діяльності. На аркуші із зображенням «м'ясорубки» розмістити те, що виявилось цікавим для учасника, але поки що він не готовий застосувати його в своїй роботі, тобто це те, що необхідно домислити, «докрутити». На третьому аркуші зображують те, що було не потрібним, не цікавим, що учасник не буде використовувати в роботі. Свою відповідь учасники повинні наклеїти на плакат із зображенням «кошика для сміття».

Як правило, класні керівники позитивно оцінюють інтерактивні техніки

проведення спецкурсу-тренінгу і зазначають, що під час роботи вони вдосконалили вміння аналізувати та планувати виховну роботу, опанували сучасні підходи до організації виховної діяльності, набули знань про психолого-педагогічне діагностування, розробили факторно-критеріальні моделі виховних досягнень учнів відповідно до програми.

З метою визначення рівня сформованості професійної компетентності учасників спецкурсу-тренінгу проведено вхідне та вихідне анкетування, оцінювання рівня виховної діяльності класного керівника, самодіагностика за факторно-критеріальною моделлю діяльності класного керівника.

До участі у спецкурсі більшість класних керівників (82%) працювали у межах репродуктивного та адаптивного рівнів практичної діяльності, тобто використовували накопичені знання, сформовані вміння, копіювали досвід колег та автоматично переносили його у свою діяльність і не виявляли потреби у підвищенні професійного рівня.

Аналізуючи результати вихідного анкетування, встановлено збільшення кількості класних керівників, що виявили середній та високий рівень психолого-педагогічної компетентності (на 20%).

Позитивним є те, що після проходження спецкурсу-тренінгу збільшилася кількість класних керівників, що працюють на локально-моделюючому рівні на 32%. Вони активно включалися в науково-методичну діяльність, виявляли інтерес до інноваційних процесів в освіті, апробували на практиці нові педагогічні ідеї, вносили елементи новизни у традиційну практику, виявляли інтерес до інноваційних процесів в освіті.

Виявлено групу класних керівників (22, 5%), які здійснюють виховну діяльність на системно-моделюючому рівні. Вони виявляли потребу в постійному оновленні знань, змогли структурно змінити традиційну практику та розробити цільові програми виховання школярів.

У результаті реалізації завдань спецкурсу-тренінгу простежилося подолання інертності мислення значної кількості класних керівників загальноосвітніх навчальних закладів Харківщини.

Висновки Це дозволяє нам дійти обґрунтованого висновку, що використання інноваційних форм навчання класних керівників, зокрема, спецкурсів-тренінгів сприяє підвищенню їх професійної компетентності та забезпечує ефективність виховної діяльності класного керівника, що є однією з найголовніших вимог сьогодення. Ми впевнені, що запровадження інноваційних форм навчання сприятимуть тому, що набуті класними керівниками вміння обов'язково перенесуться у шкільну практику.

Разом з тим, використання інноваційних форм навчання у системі підготовки класних керівників поки що фрагментарне, епізодичне, несистемне внаслідок нерозробленості відповідних технологій, неготовності більшості слухачів до інновацій, невміння користуватися комп'ютерною технікою.

Питання упровадження інтерактивних технологій у системі підготовки класного керівника потребують подальшого вивчення.

Список літератури: 1. Бачинська Є.М. Організаційно-методичні засади підготовки вчителів до класного керівництва в системі підвищення кваліфікації: науково-методичний посібник / Є.М.Бачинська – Біла Церква: КОІПОПК, 2005. – 260 с. 2. Бех І.Д. Ціннісні наголоси у сучасному вихованні: науково-метод. посібник / І.Д.Бех – К.: ІЗМН, 2008. – 306 с. 3. Болдирев М. І. Класний керівник: посібник для класних керівників середніх шкіл / М.І.Болдирев - К.: Радянська школа, 1955. - 336 с. 4. Газман О.С. О деятельности классного воспитателя /Вестник образования. – 1991. – № 8. 8. — С.4 – 7. 5. Дубасенюк О.А. Теоретичні і методичні основи виховної діяльності педагога: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04 /Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1996. – 48 с. 6. Качинська Л.Л. Технології виховної діяльності класних керівників 9–11 класів: навчально-методичний посібник / Л. Качинська, Г. Ситник – Рівне: РОІППО, 2000. – 80 с. 7. Киричук В.О. Технологія діяльності класного керівника з учнівським колективом (діагностика, аналіз, планування, організація колекційної роботи): метод.посібн. / В.О.Киричук – Ковель, 2000. – 88 с. 8. Красовицький М.Ю. Системний підхід до управління виховним процесом у школі: метод. реком./ М.Красовицький // Рідна школа. – 1996. – №3. – С. 7–12. 9. Макаренко А.С. Педагогическая поэма. Флаги на башнях. // Пед. соч.в 8 т. - Т.3, 6. - 489 с. 10. Маленкова Л. И. Теория и методика воспитания: ученик / Л.И.Маленкова – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 480 с. 11. Оржеховська О.І. Класний керівник у сучасній школі: навч.-метод.посіб./ Оржеховська О.І., Кириленко С.В., Хілько Т.В – Київ, 1996. – 250с. 12. Побірченко Н.М. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів: метод.реком. / Н.Побірченко — К.: Науковий світ, 2003. — 138 с. 13. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004 – С.16 – 25. 14. Сіренко С.М. Впровадження Програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12 класів» у загальноосвітніх навчальних закладах: методичні рекомендації / Кириченко В.І., Косицька О.М., Сіренко С.М – Х.: ХОІМБО, 2009. - 171 с. 15. Сластенин В.А. Методика воспитательной работы: учеб. пособие / Под ред. В.А. Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 144 с. 16. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю/ В.Сухомлинський // Вибр. твори: В 5 т.- Т. 2.- К., 1976— 348 с. 17. Щуркова Н.Е. Педагогическая технология: учеб. пособие для вузов/ Н.Щуркова – М.: Педагогическое общество России, 2005. – 256 с.

Bibliography (transliterated): 1. Bachins'ka Є.М. Organizacijno-metodichni zasadi pidgotovki vchiteliv do klasnogo kerivnictva v sistemі pidviwennja kvalifikacii: naukovometodichnij posibnik / Є.М.Bachins'ka – Bila Cerkva: KOIPOPК, 2005. – 260 s. 2. Beh I.D. Cinnisni nagolosi u suchasnomu vihovanni: naukovometod. posibnik / I.D.Beh – K.: IZMN, 2008. – 306 s. 3. Boldirev M. I. Klasnij kerivnik: posibnik dlja klasnih kerivnikov sereednih shkil / M.I.Boldirev - K.: Radjans'ka shkola, 1955. - 336 s. 4. Gazman O.S. O dejatel'nosti klassnogo vospitatelja /Vesnik obrazovanija. – 1991. – № 8. 8. — S.4 – 7. 5. Dubasenjuk O.A. Teoretichni i metodichni osnovi vihovnoї dijal'nosti pedagoga: avtoref. dis. d-ra ped. nauk: 13.00.04 /Institut pedagogiki i psihologii profesijnoї osviti APN Ukraїni. – K., 1996. – 48 s. 6. Kacins'ka L.L. Tehnologii vihovnoї dijal'nosti klasnih kerivnikov 9–11 klasiv: navchal'no-metodichnij posibnik / L. Kacins'ka, G. Sitnik – Rivne: ROIPPO, 2000. – 80 s. 7. Kirichuk V.O. Tehnologija dijal'nosti klasnogo kerivnika z uchnivs'kim kolektivom (diagnostika, analiz, planuvannja, organizacija kolekcijnoї roboti): metod.posibn. / V.O.Kirichuk – Kovel', 2000. – 88 s. 8. Krasovic'kij M.Ju. Sistemnij pidhid do upravlinnja vihovnim procesom u shkoli: metod. rekom./ M.Krasovic'kij // Ridna shkola. – 1996. – №3. –

S. 7–12. 9. Makarenko A.S. Pedagogicheskaja pojava. Flagi na bashnjah. // Ped. soch. v 8 t. - T. Z, 6. - 489 s. 10. Malenkova L. I. Teorija i metodika vospitanija: uchenik / L. I. Malenkova – M.: Pedagogicheskoe obwestvo Rossii, 2004. – 480 s. 11. Orzhehova O. I. Klasnij kerivnik u suchasnij shkoli: navch.-metod. posib. / Orzhehova O. I., Kirilenko S. V., Hilko T. V – Kijiv, 1996. – 250 s. 12. Pobirchenko N. M. Viktoristannja interaktivnih tehnologij navchannja v profesijnij pidgotovci majbutnih uchiteliv: metod. rekom. / N. Pobirchenko — K.: Naukovij svijt, 2003. — 138 s. 13. Pometun O. I. Teorija ta praktika poslidovnoї realizacii kompetentnogo pidhodu v dosvidi zarubiznih kraїн // Kompetentnij pidhid u suchasnij osviti: svijtovij dosvid ta ukraїn'ski perspektivi: Biblioteka z osviti noї politiki / Pid zag. red. O. V. Ovcharuk. – K.: «K. I. S.», 2004 – S. 16 – 25. 14. Sirenko S. M. Vprovadzhennja Programi «Osnovni orijentiri vichovannja uchniv 1-12 klasiv» u zagal'noosvitnih navchal'nih zakladah: metodichni rekomendacii / Kirichenko V. I., Kosic'ka O. M., Sirenko S. M – H.: HONMIBO, 2009. - 171 s. 15. Slavenin V. A. Metodika vospitatel'noj raboty: ucheb. posobie / Pod red. V. A. Slavenina. – M.: Izdatel'skij centr «Akademija», 2004. – 144 s. 16. Suhomlinskij V. O. Sto porad vchitelju / V. Suhomlinskij // Vibr. tvorci: V 5 t. - T. 2. - K., 1976— 348 s. 17. Wurkova N. E. Pedagogicheskaja tehnologija: ucheb. posobie dlja vuzov / N. Wurkova – M.: Pedagogicheskoe obwestvo Rossii, 2005. – 256 s.

С.М. Сиренко

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КЛАСНИХ КЕРІВНИКІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Автором теоретично обґрунтовано ефективність використання інноваційних форм підготовки класних керівників в системі післядипломної педагогічної освіти.

С.Н. Сиренко

УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПОДГОТОВКИ КЛАССНЫХ РУКОВОДИТЕЛЕЙ К ОСУЩЕСТВЛЕНИЮ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Автором теоретически обосновано эффективность использования инновационных форм подготовки классных руководителей в системе последипломного педагогического образования.

S. Sirenko

IMPROVEMENT OF SYSTEM OF PREPARATION OF CLASS LEADERS TO REALIZATION OF EDUCATE ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF POSLEDIPLOMNOGO EDUCATION

By an author in theory the efficiency of the use of innovative forms of preparation of class leaders is grounded in the system of poslediplomnogo pedagogical education.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2011